

Anniina Mäkinen

Sini Teelmäki

LASTENSUOJELULAITOKSISSA ASUVIEN NUORTEN
KOKEMUKSIA ARJEN HALLINNASTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen suuntautumisvaihtoehto
2009

LASTENSUOJELULAITOKSISSA ASUVIEN NUORTEN KOKEMUKSIA ARJEN HALLINNASTA

Mäkinen, Anniina
Teelmäki, Sini
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen suuntautumisvaihtoehto
Joulukuu 2009
Ohjaaja: Kumpulainen Pasi
YKL: 37.42
Sivumäärä: 31

Asiasanat: arjen hallinta, arki, nuori, sosiaalipedagogiikka

Tämän opinnäytetyön aiheena oli tarkastella lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia arjen hallinnasta. Opinnäytetyössä tutkittiin, mistä asioista nuorten arjen hallinta koostuu ja mitkä ovat nuorten kokemukset siitä.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus koostuu arkilähtöisestä sosiaalipedagogiikasta sekä sosiaalipedagogisesta työorientaatiosta. Näiden lisäksi teoriaosuudessa esitellään KOTArin kehittämä arjen hallinnan malli, jossa arjen hallinta jaotellaan neljään eri osa-alueeseen: fyysinen koti, kodin ylläpito, kodin vuorovaikutus ja sisäinen koti.

Tutkimuksessa haastateltiin kuutta nuorta kolmesta eri lastensuojelulaitoksesta. Aineiston hankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutustuessamme arjen hallinnan käsitteeseen teoriasta nousi esiin kolme teemaa: arki nyt, arjen erilaiset osa-alueet ja tulevaisuuden arki. Saamamme aineisto analysoitiin arjen hallinnan mallia apuna käyttäen yhdistämällä aineistosta asioita kuhunkin arjen hallinnan osa-alueeseen.

Nuoret kertoivat haastatteluissa omasta arjestaan sekä siitä, mistä se muodostuu. Tutkimustuloksista selvisi, että arjen hallinta koostuu monista pienistä asioista, jotka voivat olla keskenään täysin erilaisia, mutta samalla nivoutuvat tiukasti yhteen. Tärkeintä arjen hallinnassa on nuorten oma kokemus siitä, että he pystyvät hallitsemaan omaa arkeaan.

ADOLESCENTS LIVING IN RESIDENTIAL CHILD CARE AND THEIR EXPERIENCES OF CONTROL IN EVERYDAY LIFE

Mäkinen, Anniina

Teelmäki, Sini

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree programme of Social Services

Social pedagogy

December 2009

Instructor: Kumpulainen Pasi

PLC: 37.42

Number of pages: 31

Key words: adolescent, control in everyday life, everyday life, social pedagogy

The subject of this thesis was to examine adolescents who live in residential child care and their experiences of control in everyday life. The purpose of thesis was to study from what kind of things adolescents control in everyday life is built and what are their experiences of it.

The theoretical part of the thesis contains information about social pedagogy and also presents the model of control, developed by KOTA ry, in everyday life. In the model, the concept of home is divided into four parts: physical home, home's maintenance, interaction at home and inner home.

In the study, we interviewed six adolescent from three different residential child care facility. The material was collected through theme interviews. When we took a closer view of the concept of control in everyday life, three themes came up: everyday life now, different parts of everyday life and everyday life in the future. We analysed the material using the model of control in everyday life by combining things to each part of the model.

In the interviews, adolescents told about their everyday lives and what they contain. The outcome of the study was that everyday life consists of many small things that are different from but still closely related to each other. The most important thing in terms of control in everyday life is the adolescents' feeling of having that control.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 ARKILÄHTÖINEN SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	6
3 SOSIAALIPEDAGOGINEN TYÖORIENTAATIO.....	8
4 SOSIAALIPEDAGOGINEN ARJEN HALLINNAN MALLI	10
4.1 Fyysinen koti	11
4.2 Kodin ylläpito	12
4.3 Kodin vuorovaikutus.....	13
4.4 Sisäinen koti	14
4.5 Arjen hallinta	15
5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTTAMINEN	16
5.1 Tutkimuksen eteneminen.....	16
5.2 Aineiston hankinta ja analysointi	18
5.3 Tutkimuksen arviointi	19
6 TUTKIMUSTULOKSET	21
6.1 Nuorten kokemus fyysisestä kodista	21
6.2 Nuorten kokemus kodin ylläpidosta	22
6.3. Nuorten kokemus kodin vuorovaikutuksesta	24
6.4 Nuorten kokemus sisäisestä kodista.....	25
6.5 Nuorten kokemus arjen hallinnasta	26
7 POHDINTA	27
LÄHTEET	30
LIITE 1	
LIITE 2	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on tutkia lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia omasta arjen hallinnastaan. Tavoitteena on selvittää, mistä nuorten arjen hallinta koostuu ja millainen on heidän oma arjen hallinnan tunteensa. Tutkimuksen taustalla on meidän oma mielenkiintomme lastensuojelulaitoksissa tehtävään työhön. Kiinnostuksemme lastensuojelulaitoksissa tehtävää työtä kohtaan heräsi työharjoitteluiden kautta. Erityisesti meitä kiinnostaa lastensuojelulaitosten arki.

Arki on jokaisen yksilöllistä kokemusta omasta elämästään. Se on jokapäiväistä toimintaa, joka pitää sisällään asioiden hoitamisen, perustarpeiden tyydyttämisen sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen. Arjen hallinta kuvaa yksilön kokemaa kykyä ja voimavaroja tähän toimintaan. Se mahdollistaa erilaisissa elämäntilanteissa selviytymisen ja kasvun itsenäiseksi, omassa elämässään pärjääväksi, hyvinvoivaksi yksilöksi. Arjen hallinta edellyttää oman arjen reflektointia sekä omien heikkouksien ja vahvuuksien tunnistamista.

Arjen hallinta ilmenee siellä, missä yksilö elää omaa elämäänsä. Tutkimuksessa haastatellut nuoret on sijoitettu lastensuojelulaitoksiin. Lastensuojelulaitoksissa tehtävästä työstä ja sen sisällöstä on hyvin vähän kirjoitettua tietoa. Usein siihen pääsee tutustumaan vain vierailemalla lastensuojelulaitoksessa tai olemalla osana lastensuojelulaitoksen yhteisöä. Lastensuojelulaitoksien arjen ymmärtämiseksi olisi tärkeää tuottaa uutta tietoa siitä.

Kuvaamme opinnäytetyömme alussa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Esittelemme KOTA ry:n kehittämän sosiaalipedagogisen arjen hallinnan mallin, joka helpottaa lukijaa ymmärtämään arjen hallinnan kokonaisuutta. Teoriaosuuden jälkeen kuvailimme tutkimuksen tavoitteet ja etenemisen sekä arvioimme tutkimuksen eettisyyt-

tä ja luotettavuutta. Seuraavassa osassa kuvaamme tutkimustulokset. Tutkimustuloksien jälkeen pohdinnassa tarkastelemme tutkimustuloksista saamaamme tietoa ja sitä, miten sitä voisi käyttää hyödyksi tulevaisuudessa.

2 ARKILÄHTÖINEN SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikan käsite muodostuu kahdesta osasta: sosiaalinen ja pedagogiikka. Pedagogiikalla tarkoitetaan yleisesti oppia ihmisen kasvatuksesta. Sanan alkuosalle, ´sosiaalinen`, voidaan tässä yhteydessä löytää kolme merkitystä: 1. yhteiskunnallinen, 2. yhteisöllinen ja ihmisten vuorovaikutusta koskeva sekä 3. solidaarinen, toisia huomioitava ja huono-osaisten auttamiseen suuntautuva merkitys. Yhteiskunnallinen merkitys viittaa esimerkiksi yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin. Yhteisöllistä ja ihmisten vuorovaikutusta koskevan merkityksen sana ´sosiaalinen` saa esimerkiksi puhuttaessa ihmisten yhteiselämässä tarvittavien valmiuksien kehittymisestä. Solidaarinen merkitys näkyy esimerkiksi yhteiskunnan ja politiikan sosiaalisia näkökulmia korostettaessa. Sosiaalipedagogiikka yhdistää sosiaalisen ja pedagogisen alan. (Hämäläinen 1999, 14; Hämäläinen 2003,66.)

Sosiaalipedagogiikka tarkastelee sosiaalisten ongelmien pedagogista kohtaamista ja sosialisatiota eli yksilön sosiaalista kasvua. Keskeisiä työmuotoja ovat esimerkiksi erilaiset toiminnalliset pedagogiat ja terapiat, pedagoginen ryhmätyö, yhteisökasvatus, yksilö- ja perhekohtainen neuvonta sekä dialogisuus. Sosiaalipedagoginen toimintajärjestelmä koostuu sen eri puolista: sosiaalipedagogiikasta tieteenalana, koulutusalanana, työalana, oppialana, tutkimusalana sekä ammattialana. (Hämäläinen & Kurki 1997, 19; Kivelä & Lempinen 2009, 10; Hämäläinen 2003, 66.)

Arkilähtöinen sosiaalipedagogiikka kattaa sosiaalipedagogiikan toimintajärjestelmän kaikki puolet. Thierschin mukaan arkeen suuntautuva sosiaalipedagogiikka liittää yhteen tieteen ja arjen kysymykset, tuottaa koulutuksena tästä rakentuvaa ammatti-

identiteettiä ja edistää arjen sujumista käytännön työn avulla. Se tähtää arjen käytännöllisten asioiden ymmärtämiseen ja hoitamiseen. Arkilähtöisen sosiaalipedagogiikan tavoitteena on auttaa ihmisiä luomaan itselleen onnistunut arki. Sen lähtökohtana, ja samalla siis päämääränä, on aina konkreettinen arkielämä ja arjen mahdollisuuksien tiedostaminen. (Hämäläinen 2003, 68-69.)

Arjen käsite on monimuotoinen ja sen sisältö vaihtelee erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteyksissä. Arjen ymmärtäminen on yksilöllisten todellisuuksien tulkitsemista, eläytymistä ihmisten kokemusmaailmaan ja yritystä katsella maailmaa heidän näkökulmastaan käsin. Tämä edellyttää kohtaamista, vuorovaikutusta ja kommunikaatiota eli toisen arjessa elämistä. Mahdollisuus toisen ihmisen arjen ymmärtämiseen ei kuitenkaan perustu siihen, että itsellä on omakohtaista kokemusta siitä vaan lähinnä kykyyn jäsentää toisen ihmisen todellisuutta. (Hämäläinen 2003, 69-70.)

Yleisesti arkeen kuuluu asioiden hoitaminen riippumatta elämäntilanteesta. Ruuan tekeminen, puhtaudesta huolehtiminen, ajan järjestäminen lepoon ja virkistykseen, harrastaminen, kavereiden tapaaminen, koulun käyminen, töiden tekeminen ja erilaisten kansalaisvelvollisuuksien hoitaminen ovat osa monimuotoista arkea, jonka hallintaa monimutkaistuva yhteiskunta vaikeuttaa. Hallittavuus tarkoittaa omien sekä lähipiiristä löytyvien voimavarojen tuntemista ja kykyä käyttää niitä. Se on myös tunne siitä, että pysyy hallitsemaan elämän tapahtumia näiden voimavarojen avulla. Arkilähtöinen sosiaalipedagogiikka auttaa ihmisiä ratkaisemaan arjen ongelmia sekä saavuttamaan niitä valmiuksia ja taitoja, joita arjen hallinta vaatii. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2009, 53; Hämäläinen 2003, 70.)

3 SOSIAALIPEDAGOGINEN TYÖORIENTAATIO

Sosiaalipedagogiikkaa voidaan pitää ammatti- ja työalaa ohjaavana ajattelutapana, sosiaalipedagogisena työorientaationa. Sosiaalipedagogisen työorientaation keskeisiä ajatuksia ovat tarpeiden tunnistaminen, motivaatio, subjektiisuus, autonomia ja itseapua auttaminen, sosiaalinen integraatio, arjen ongelmien kohtaaminen, käsittely ja ratkaiseminen sekä elämänhallinnan tukeminen ja parempi arki. (Kivelä & Lempinen 2009, 10-11.)

Omien tarpeiden tunnistaminen ja nimeäminen voi olla vaikeaa. Erityisesti tämä korostuu silloin, kun omien ajatusten ilmaiseminen on vaikeaa tai siihen ei ole tottunut. Tarpeet voivat myös muuttua, syventyä, tarkentua tai vaihtua toisiksi elämän varrella. Omien tarpeiden tiedostaminen on välttämätöntä toimintaan ja oppimiseen motivoitumiseksi. (Kivelä & Lempinen 2009, 11.)

Motivaatiolla tarkoitetaan sellaisia tekijöitä, jotka saavat ihmisen toimimaan tai valitsemaan jonkin tietyn tavan toimia tai olla toimimatta. Nämä tekijät voivat olla joko ulkoisesti tai sisäisesti motivoivia. Ulkoisesti motivoivat tekijät tarjoavat mahdollisuuden jonkin edun saavuttamiseen tai jonkin haitan välttämiseen. Esimerkiksi hyväksyntä, opintosuoritukset tai itseä hyödyttävän taidon oppiminen voivat olla tällaisia tekijöitä. Sisäisessä motivaatiossa ihminen motivoituu toimintaan sen itsensä vuoksi, oppimisen ilosta tai mielenkiinnosta. (Kivelä & Lempinen 2009, 11.)

Oppimisen luonteeseen ja lopputuloksiin vaikuttaa motiiveihin liittyvien tavoitteiden asettaminen. Tavoitteet jaetaan usein oppimis- ja suoritustavoitteisiin. Oppimistavoitteilla pyritään lisäämään ja ymmärtämään omaa toimintakykyä. Suoritustavoitteilla pyritään näyttämään toteen lisääntynyt osaaminen, ja sen kautta saamaan jokin palkkio, tai osoittamaan omaa paremmuutta suhteessa toisiin. (Kivelä & Lempinen 2009, 11.)

Sosiaalipedagogisessa orientaatioissa ihminen nähdään subjektina eli itsenäisenä, ajattelevana, tajuavana ja toimivana yksilönä. Ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä toiminnan, suhteiden ja valintojen kautta. Vaikuttamisen tapoja voi oppia ja

harjoitella niin yksin kuin ryhmässäkin. Ihmisen kyvyt ja mahdollisuudet itseapuun seuraavat subjektiuden ja autonomisuuden vahvistumisesta. Itsenäistymistä ei kuitenkaan pidä ymmärtää yksinäistymisenä. (Kivelä & Lempinen 2009, 11.)

Itsenäistymisen ja yksilöksi kasvamisen ohella on huomioitava myös integroituminen yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogisen orientaation mukaan liittyminen ja kiinnittyminen erilaisiin yhteisöihin ja yhteiskuntaan edellyttävät itsensä tuntemista, kykyä ja taitoja toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä elämänhallinnan tunnetta. Sosiaalinen integraatio sisältää näkemyksen, jossa ihminen kuuluu yhteisöihin itsenäisenä toimijana. Yhteiskuntaan ihminen kiinnittyy tämän näkemyksen mukaan vapaana ja kriittisenä, olosuhteisiin ja ympäristöönsä vaikuttavana kansalaisena. (Kivelä & Lempinen 2009, 11.)

Sosiaalipedagogisesti orientoituneen työn tavoitteena on itsenäisesti elämäänsä hallitseva, yksinään ja ympäristönsä kanssa pärjäävä, elämän eri tilanteissa selviävä sekä hyvinvoiva ihminen. Elämänhallinnalla tarkoitetaan ihmisen sisäisiä voimavaroja sekä kyvyn ja mahdollisuuksien tunnetta vaikuttaa omaan elämäänsä. Sillä tarkoitetaan myös kykyä kohdata vaikeita tilanteita, ja niistä selviytymistä. Elämänhallinta muodostuu kolmesta osatekijästä, jotka ovat kokemus elämän ymmärrettävyydestä, hallittavuudesta ja mielekkyydestä. Ihminen määrittelee käsityksensä omasta elämänhallinnastaan sillä, missä määrin hän kokee olevansa oman elämänsä ja valintojensa subjekti. (Kivelä & Lempinen 2009, 11-12; Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009, 53.)

Hyvinvointi määritellään vauraudeksi ja varakkuudeksi sisältäen henkisen, aineellisen sekä taloudellisen ulottuvuuden. Hyvinvointi on myös henkisestä ja ruumiillisesta tilasta huolehtimista. Hyvinvoinnin objektiivisia mittareita ovat esimerkiksi elintaso, ihmissuhteet ja osallistuminen. Subjektiivisessa hyvinvoinnissa korostuvat taas onnellisuuden ja tyytyväisyyden kokemukset. Hyvinvointi on elämänlaatua, joka ilmenee tyytyväisyytenä elämään, onnellisuutena sekä mahdollisuutena kehittää ja toteuttaa itseään. Yksilö määrittelee oman hyvinvointinsa tason, mutta sitä voidaan säädellä yhteiskunnallisilla suhteilla, kuten esimerkiksi työllä ja toimeentulolla. Hyvinvoinnin edellytyksenä on tila, jossa yksilöllä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyiksi. Tarpeiden li-

säksi hyvinvointia määrittävät arvostukset, toivomukset ja uskomukset. (Koskinen-Ollonqvist & Rouvinen-Wilenius 2009, 32.)

Hyvinvoinnin ja elämänhallinnan käsitteet tulevat todeksi siellä, missä ihminen elämänsä elää eli arjessa ja sen hallinnassa. Kun siis sosiaalipedagogisen työn tavoitteena on yksilön autonomia ja subjektiivisuus, voidaan tavoitteen toteutumista seurata tarkastelemalla muutoksia ihmisen kokemassa hyvinvoinnissa ja elämänhallinnassa. Nämä taas saavat muotonsa ja näyttäytyvät kokemuksena oman arjen hallinnasta. (Kivelä & Lempinen 2009, 11-12.)

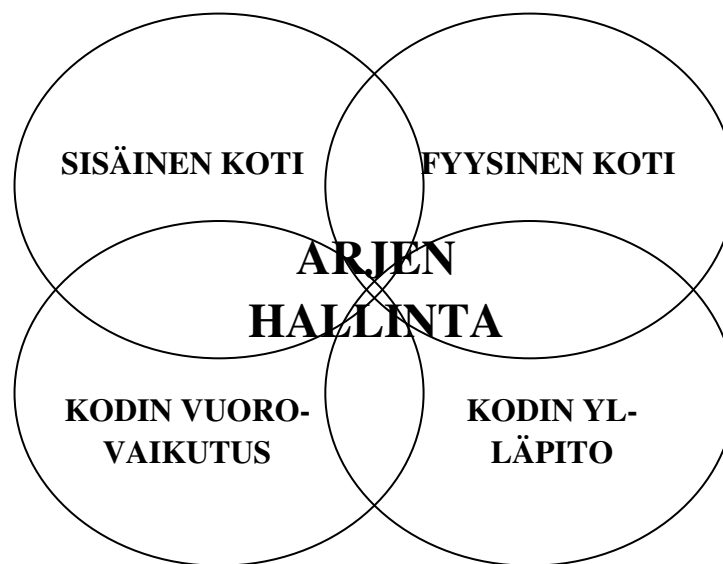
4 SOSIAALIPEDAGOGINEN ARJEN HALLINNAN MALLI

Käytämme opinnäytetyössämme KOTA ry:n kehittämää sosiaalipedagogista arjen hallinnan mallia (Kuvio 1). KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry on perustettu vuonna 1991. Se on yleishyödyllinen ja sitoutumaton lasten ja nuorten hyvinvoinnin asiantuntijajärjestö. Seikkailukasvatus toimii menetelmällisenä viitekehyksenä, ja arjen hallinta teoreettisena viitekehyksenä KOTA ry:n toiminnassa hyvän arjen saavuttamiseksi. KOTA ry:n toimintaa voi soveltaa lastensuojelussa, nuorisotyössä, oppilaitoksissa ja muussa nuorten ryhmien kanssa tehtävässä työssä. (Kivelä & Lempinen 2009, 3-10; KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry. 2009.)

Arjen hallinta on toiminnallista ja kokemuksellista omaan elämään ja lähiympäristöön vaikuttamista omilla tiedoilla ja taidoilla sekä tämän osaamisen lisäämistä. Yksilö on siis aktiivinen toimija, joka hankkii ja arvioi tietoa voidakseen käyttää sitä toiminnassaan. Arjen hallinnassa keskeistä on myös vuorovaikutustaito. (Kivelä & Lempinen 2009, 12; Haverinen 1996, 142.)

Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta tuovan tilan luominen sekä tiedostaminen ovat arjen hallinnan lähtökohtana. Tällainen tila on koti, joka on kielikuva hyvästä

elämästä ja turvallisuudesta. Koti voi olla henkilökohtainen vastaten perinteistä määritelmää, mutta myös suuremman ryhmän yhteinen elämisen ja toiminnan keskus. Yksilön identiteetin ja itsetunnon kehittyminen mahdollistuu omaksi ja turvalliseksi koetussa tilassa. Yksilöllä on oltava mahdollisuus kokea osallisuutta, kiinnittymistä ja kuulumista yhteiseen tilaan sekä sen emotionaaliseen haltuunottoon. Koti voidaan siis käsittää joko asuinpaikaksi tai turvallisuutta tuottavaksi, omaksi tai oman ryhmän yhteiseksi, reflektiiviseksi tilaksi. Kodin käsite voidaan jakaa arjen hallinnan mallin mukaan neljään osaluueeseen: fyysiseen kotiin, kodin ylläpitoon, kodin vuorovaikutukseen ja sisäiseen kotiin. (Kivelä & Lempinen 2009, 12-13.)

Kuvio 1. Arjen hallinnan malli Juho Lempisen ja Valtteri Kivelän mukaan (Kivelä & Lempinen 2009, 14.)

4.1 Fyysinen koti

Fyysinen koti on ulkoisilla puitteilla ja esineillä ilmiannettava oma tila, joka täytyy ottaa toiminnan ja tiedostamisen kautta tunneperäisesti omaksi. Tilan voi ottaa haltuun omilla merkeillä, joita voivat olla esimerkiksi tavarat, hajut, siisteys ja lämpö. Oman kodin ja huoneen sisustaminen, tutustuminen ympäristöön sekä tärkeiden paikkojen ja teiden hahmottaminen ovat fyysisen kodin toiminnallisia elementtejä. Fyysinen koti on laa-

jemmassa merkityksessä osa ympäristöä, kotikaupunkia ja kotimaata. Se ei siis välttämättä tarkoita mitään tiettyä rakennusta tai osoitetta. (Kivelä & Lempinen 2009, 13.)

Lastensuojelulaitoksessa, joka toimii haastateltujen nuorten fyysisenä kotina, on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat sekä toimintavälineet. Lapsella on esimerkiksi oltava mahdollisuus rauhalliseen yksinoloon, ja oman identiteetin kannalta välttämättömään omaan alueeseen. Lasten omien tilojen lisäksi tulee lastensuojelulaitoksessa olla riittävät ja kodinomaiset tilat lasten yhteistä käyttöä varten. Tavoitteena on tilava, normaaliympäristössä sijaitseva asunto, jossa viihtyvyys on turvattu. (Saastamoinen 2008, 87-89.)

4.2 Kodin ylläpito

Kodin ylläpito edellyttää erilaisten arjen taitojen rutiininomaista hallintaa. Fyysisessä kodissa tulee harjoittaa perustarpeiden tyydyttämistä, kuten ruuanlaittoa, hygieniasta huolehtimista, siivousta, toiminnan ja levon rytmittämistä, asiointia ja palveluiden hankkimista, raha-asioiden suunnittelua ja hallintaa sekä viihtyvyyden luomista. Näiden taitojen hallitseminen mahdollistaa yksilön fyysisen ja psyykkisen jaksamisen sekä viihtyvyyden. Arjen askareet voidaan rytmittää päivittäisiin, viikoittaisiin ja kausittaisiin jaksoihin eli rutiineihin. Samalla opetellaan ajankäytön hallintaa ja suunnittelua. (Kivelä & Lempinen 2009, 14.)

Rutiineilla on merkittävä arjen hallintaa tukeva vaikutus. Rutiinit jäsentävät päivää ja viikkoa rakentaen niistä mielekkään kokonaisuuden. Rutiinit tukevat nuoren kasvua ja kehitystä sekä luovat nuoren kasvuun välttämättömän perusturvallisuuden tunteen. Ne myös asettavat toiminnalle selvät ja johdonmukaiset rajat. Rutiinit ohjaavat oman elämän hallintaan ja ovat peruslähtökohtana hyvinvointitaitojen omaksumiselle, koska ne totuttavat syömään säännöllisesti, nukkumaan riittävästi, ulkoilemaan ja liikkumaan päivittäin. Rutiinien avulla oppii tunnistamaan myös arjen ja juhlan eron. Arkena asiat tehdään aina samalla tavalla, kun taas juhla on jotakin erityistä, joka poikkeaa arjen rutiineista. Arjen taitojen harjoittaminen sekä rutiinien ylläpitäminen mahdollistavat arjen

hallinnan ja arjesta nauttimisen. (Kivelä & Lempinen 2009, 14; Matilainen 2008, 23-27.)

4.3 Kodin vuorovaikutus

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan toimintaa, jolla yksilö säätelee suhdetta ympäristöönsä ja siinä oleviin ihmisiin. Vuorovaikutuksella vaikutetaan ihmisten väliseen toimintaan ja vallitsevaan ilmapiiriin. Vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan kykyä tähän toimintaan. Keskeisimpiä vuorovaikutustaitoja ovat keskustelutaito, neuvottelutaito, yhteistyö- ja yhteistoimintataito, viestintätaito, ryhmä- ja tiimityötaito sekä empatiataito. Kokeilemalla, harjoittelemalla ja omaksumalla kehittäviä vuorovaikutustaitoja yksilö irtaantuu itselleen vahingollisesta sosiaalisesta riippuvuudesta. Samalla hän turvaa oman mahdollisuutensa itsenäisiin, omia tarpeitaan vastaaviin valintoihin, jotka vaikuttavat nykyhetkeen ja tulevaisuuden suunnitteluun. (Kivelä & Lempinen 2009, 14-15; Kauppila 2006, 24.)

Vuorovaikutus voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen vuorovaikutukseen. Kotona sisäinen vuorovaikutus luo turvallisuutta ja hyväksyntää tuottavan suhteiden verkoston. Tähän verkostoon liittyminen kiinnittää yksilön osaksi yhteisöä eli suurempaa kokonaisuutta ja sen identiteettiä. Sieltä käsin harjoitetaan ulkoista vuorovaikutusta eli otetaan kontakteja muuhun maailmaan ja muihin tahoihin. (Kivelä & Lempinen 2009, 15.)

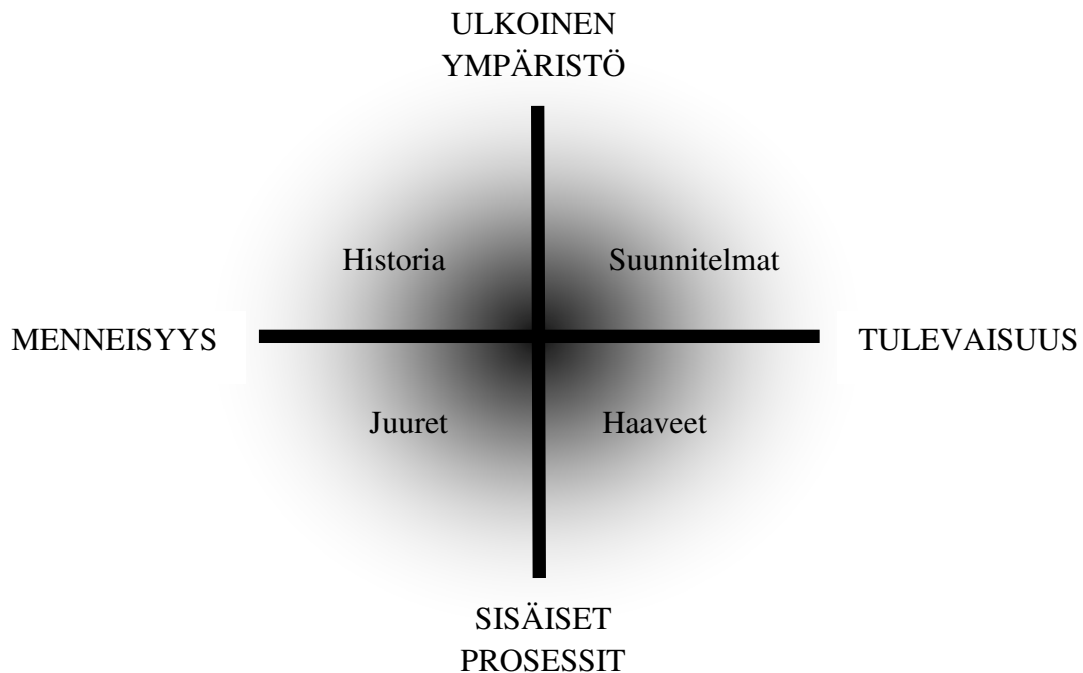
Yhteisöllisen toimintakulttuurin, kuten lastensuojelulaitoksen, edellytyksenä ovat sisäistetyt ammatillisen vuorovaikutuksen periaatteet. Ammatillisuuteen kuuluu hyvän vuorovaikutuksen pohtiminen. Vuorovaikutuksen ollessa välittävää ja kannustavaa se vaikuttaa myös asiakkaiden hyvinvointiin positiivisesti. Ammatillisessa vuorovaikutuksessa työntekijän tulee tiedostaa omat tunteensa ja säädellä niiden vaikutusta käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen. Työntekijä kantaa vastuun vuorovaikutuksen onnistumisesta eli hänellä on vuorovaikutusvastuu. Vuorovaikutustilanteessa työntekijä toimii ammattilaisena, kun taas asiakas toimii tilanteessa yksityishenkilönä. (Nousiainen, L. & Piekari, U. 24.9.2008, 19-20.)

4.4 Sisäinen koti

Sisäinen koti on jokaisen yksilön sisäinen kokemus, joka rakentuu tapahtuneesta historiasta ja tapahtumien herättämistä muistoista. Näitä mielikuvia tavataankin kutsua juuriksi, vaikka juuria ei ymmärretä tässä yhteydessä pelkästään suhteena menneisyyteen. Juuriin liittyy vahvasti ihmisten, paikkojen, rakennuksien ja tapahtumien herättämät tunnetilat. Kokemusta sisäisestä kodista voidaankin luonnehtia tunnetilana, jossa ihminen kokee olevansa kuin kotonaan. (Kivelä & Lempinen 2009, 15.)

Sisäisen kodin käsitteen voi jakaa osa-alueisiin, jolloin se on helpompi hahmottaa ja tehdä näkyväksi sekä toimintaa ohjaavaksi. Lähtökohtana on, että ihminen voi nähdä itsensä ja hänet voidaan nähdä kulkemassa menneestä nykyhetken kautta kohti tulevaisuutta. Tällä matkallaan kokemilleen asioille ihminen voi antaa merkityksiä omien ajatustensa, tunteidensa ja sisäisten prosessiansa kautta. Matkallaan ihminen voi myös tuntea kuuluvansa toisten ihmisten yhteyteen, esimerkiksi perheenjäsenenä tai opiskelijana ryhmässä. (Kivelä & Lempinen 2009, 15.)

Sisäisen kodin jäsennys muodostaa nelikentän (Kuvio 2), jossa sisäisten ja ulkoisten tapahtumien menneisyys ja tulevaisuus tulee näkyväksi. Oma sisäistä suhdetta menneisyyteen kuvataan käsitteellä juuret, kun taas sisäistä tulevaisuutta nimitetään haaveiksi. Ulkoista menneisyyttä kuvaa sana historia ja ulkoiseen tulevaisuuteen yksilö on kosketuksissa suunnitelmien kautta. Nelikentän avulla yksilöllä on mahdollisuus löytää vahvuuksia tai heikkouksia oman sisäisen kodin hallinnassa. Toisaalta se voi tuoda helpotusta yksilön kokemaan juurettomuuteen, sillä omista juuristaan huolimatta yksilö voi rakentaa arkeaan ja suuntautua tulevaisuuteen, koska hän luo koko ajan uutta historiaa ja uusia juuria. (Kivelä & Lempinen 2009, 15-16.)

Kuvio 2. Sisäisen kodin nelikenttä Juho Lempisen ja Valtteri Kivelän mukaan (Kivelä & Lempinen 2009, 16.)

4.5 Arjen hallinta

Fyysinen koti, kodin ylläpito, kodin vuorovaikutus ja sisäinen koti muodostavat yhdessä arjen hallinnan kokonaisuuden. Tärkeintä on yksilön oma kokemus, ja tunne omasta arjen hallinnastaan. Vaikka yksilön subjektiivinen arvio omista arjen hallinnan taidoista ei vastaa asiantuntijan objektiivista arviota, yksilön oma arvio antaa kuitenkin näkökulman pohtia oman osaamisen ja hallinnan tasoa, sekä verrata sitä muiden asettamiin odotuksiin ja vaatimuksiin. (Kivelä & Lempinen 2009, 16.)

Oman arjen hallinnan tason voi tehdä näkyväksi tutkimalla omaa osaamistaan, omia taitoja kokeilemalla ja omaa toimintaa havainnoimalla. Näiden avulla voidaan tehdä havaintoja eri osa-alueista: tarvitseeko jotain aluetta kehittää tai onko jokin osa-alue ylikorostunut. Kehitysalueiden tunnistaminen auttaa yksilöä suunnittelemaan ja toteuttamaan tarpeiden suuntaista ja motivoivaa toimintaa. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada

oppimiskokemus siitä, miten toimimalla juuri hänen arkensa hallinta paranee ja toisaalta siitä, minkälainen toiminta on arjen hallinnan kannalta joko hyödytöntä tai vahingollista. (Kivelä & Lempinen 2009, 16-17.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTTAMINEN

Olemme kiinnostuneita lastensuojelulaitoksen arjesta ja siitä, millaisista asioista se koostuu. Tavoitteenamme on selvittää se nuorten näkökulmasta eli miten nuoret sen kokevat. Nuorten arkea lastensuojelulaitoksessa tutkimme arjen hallinnan käsitteen avulla. Tutkimuskysymyksiksemme muodostuivat 1. Mistä asioista lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten arjen hallinta rakentuu? 2. Millainen on nuorten kokemus omasta arjen hallinnastaan?

5.1 Tutkimuksen eteneminen

Opinnäytetyömme aihe alkoi muodostua työharjoitteluiden kautta, joissa meillä molemmilla heräsi kiinnostus lastensuojeluun ja sen parissa tehtävään työhön. Saimme mahdollisuuden osallistua Satakunnan ammattikorkeakoulun Lastensuojelulaitosten työ ja verkostot - projektiin, jonka kautta opinnäytetyömme aihe tarkentui lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten arjen hallinnan tarkasteluun.

Opinnäytetyömme tekemisen aloitimme haastatteleamalla filosofian tohtori Henna Heinilää (H. Heinilä, henkilökohtainen tiedonanto 12.11.2008), joka on kirjoittanut väitöskirjan Kotitaloustaidon ulottuvuuksia: analyysi kotitaloustaidosta eksistentiaalistis-hermeneuttisen fenomenologian valossa. Henna Heinilä käsittelee väitöskirjassaan kotitaloutta osana arjen taitoja. Keskustelimme hänen kanssaan, miten hän ymmärtää arjen

taidot ja pohdimme hänen kanssaan mahdollisia näkökulmia tutkimukseemme. Henna Heinilä antoi myös vinkkejä aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta. Tämän lisäksi tutustuimme kahteen opinnäytetyöhön, Itsenäistyvien nuorten käsityksiä tuen tarpeesta sijaishuollossa (Määttänen 2009) ja ”Pitää ittes hengis ja osaa maksaa laskut”: lastensuojelulaitosnuorten itsenäistymisen tukeminen (Kauppinen & Pöysti 2005), jotka liittyvät oman opinnäytetyömme aiheeseen. Näistä saimme ideoita teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuksen toteuttamiseen.

Tutkimukseen osallistuvat lastensuojelulaitokset valikoituivat niistä, jotka ovat mukana Lastensuojelulaitosten työ ja verkostot – projektissa, ja joissa oli haastatteluihin sopivia nuoria. Tutkimukseen osallistuneet lastensuojelulaitokset olivat joko kunnallisia tai yksityisiä lastensuojelulaitoksia. Rajasimme haastateltavat nuoret sellaisiin, jotka ovat asuneet lastensuojelulaitoksessa jo jonkin aikaa, jotta heillä olisi kokemusta lastensuojelulaitoksen arjesta. Lastensuojelulaitosten työntekijät kysyivät nuorilta halukkuutta osallistua haastatteluun. Haastatteluihin valikoitui yhteensä kuusi lastensuojelulaitoksessa asuvaa nuorta kolmesta eri lastensuojelulaitoksesta. Haastateltavat olivat iältään 15–18-vuotiaita, ja haastatteluun osallistui sekä tyttöjä että poikia.

Kaksi lastensuojelulaitoksista oli yksityisiä lastensuojelulaitoksia, joten kysyimme lupaa haastatteluihin kyseisten lastensuojelulaitosten johtajilta lähettämällä tutkimuslupanomuksen. Kolmas lastensuojelulaitos oli kunnallinen, joten lähetimme tutkimuslupanomuksen Porin kaupungin perusturvakeskuksen vastaavalle lastensuojelun päällikölle. Sovimme lastensuojelulaitosten kanssa, että he ovat tarvittaessa yhteydessä haastateltavien nuorten vanhempiin.

Tutkimuslupia odotellessamme kävimme tutustumassa lastensuojelulaitoksiin ja keskustelimme lastensuojelulaitosten työntekijöiden kanssa opinnäytetyömme aiheesta. Näissä keskusteluissa saimme ideoita, miten opinnäytetyötämme voisi toteuttaa ja kehittää. Tapamisissa teimme myös Satakunnan ammattikorkeakoulun, meidän ja lastensuojelulaitosten väliset yhteistyösopimukset.

5.2 Aineiston hankinta ja analysointi

Koska tutkimme nuorten omia kokemuksia arjen hallinnasta, haastattelu oli sopivin vaihtoehto aineiston hankintamenetelmäksi. Haastattelussa nuorilla on mahdollisuus kertoa vapaasti omin sanoin kokemuksiaan. Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja on ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. Haastattelun tavoitteena on, että haastattelija saa luotettavaa tietoa tutkimuskysymysten kannalta tärkeitä alueilta. Haastattelu on haastattelijan alulle panema ja ohjaama. Haastattelija motivoi haastateltavaa ja tuntee oman roolinsa. Haastattelua voidaan luonnehtia kahden ihmisen väliseksi vuorovaikutukseksi. Eri tieteenaloilla ja erilaisiin tutkimusotteisiin liittyen käytetään erilaisia haastattelutyppejä, esimerkiksi teemahaastattelua. Teemahaastatteluun päädyimme sen vuoksi, että arjen hallinta on mielestämme niin laaja käsite, että koimme vaikeaksi muodostaa siitä yksityiskohtaisia kysymyksiä, joilla saisimme tarpeeksi syvää tietoa aiheesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 42-44, 48.)

Tutustuessamme arjen hallinnan käsitteeseen teoriasta nousi esiin kolme teemaa, joiden avulla aiheita oli helpompi lähestyä sekä käsitellä haastatteluissa. Nämä teemat olivat arki nyt, arjen erilaiset osa-alueet ja tulevaisuuden arki (Liite 1). Koimme hyväksi teemahaastattelussa sen, että se jättää enemmän tilaa avoimelle keskustelulle ja joustavuudelle.

Teemahaastattelu pohjautuu puolistrukturoituun haastattelumenetelmään. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat ennalta määrättyjä, mutta haastattelija voi vaihdella niiden sanamuotoa. Vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata omin sanoin. Teemahaastattelu eroaa puolistrukturoidusta haastattelusta siten, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelussa keskeistä ovat ihmisten tulkinnat asioista, ja heidän asioille antamansa merkitykset sekä näiden merkityksien syntyminen vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.)

Toteutimme haastattelut lastensuojelulaitoksien tiloissa, joissa saimme käyttööme huoneen. Tällä varmistimme, että haastatteluiden yksityisyys säilyy. Nauhoitimme haas-

tattelut, jotta pystyimme kirjaamisen sijaan keskittymään haastattelutilanteeseen. Haastatteluiden jälkeen litteroimme haastattelut kirjoittaen sanatarkasti kaiken, mitä haastatteluissa puhuttiin. Litteroituna aineistoa oli 72 sivua.

Aloitimme analysoinnin pohtimalla aineistosta nousseita teemoja. Kirjoitimme isolle paperille kunkin teeman ja siihen liittyvät osa-alueet sekä haastatellut nuoret. Tämän jälkeen keräsimme aineistosta, mitä kukin nuori oli eri osa-alueesta ja teemasta kertonut. Tutustuimme Valtteri Kivelän ja Juho Lempisen (2009) kirjoittamaan kirjaan *Arki hallintaan Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen*. Kirjassa esitellään arjen hallinnan malli (ks. sivu 10) ja sen osa-alueet. Työstimme tutkimustuloksia tässä viitekehyksessä. Analysoimme tutkimusaineistoamme yhdistämällä sieltä asioita kuhunkin arjen hallinnan osa-alueeseen.

5.3 Tutkimuksen arviointi

Opinnäytetyömme eettiset kysymykset liittyivät tutkimukseen osallistumiseen, saatavan tiedon käsittelyyn ja raportointiin. Opinnäytetyössämme tekemiimme haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Koska haastatellut nuoret olivat alaikäisiä, kysyimme haastatteluihin myös erilliset tutkimusluvut. Tutkimusluvuissa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, käytetystä tutkimusmenetelmästä ja haastatteluissa saatujen tietojen luottamuksellisesta käsittelystä sekä haastattelijoiden salassapitovelvollisuudesta koskien haastateltujen henkilöllisyyttä. Kyseiset asiat myös toistettiin nuorille ennen varsinaista haastattelua.

Haastattelut tehtiin nuorten haluamassa rauhallisessa paikassa. Nuorten nimiä ei kirjattu ylös missään vaiheessa. Aineiston analyysissa numeroimme nuoret yhdestä kuuteen ja merkitsimme haastateltavan sukupuolen. Opinnäytetyömme tuloksia kirjoitettaessa nostimme esiin enemmänkin kokonaisia asioita ja teemoja, kuin yksittäisen nuoren sanomia asioita. Tällöin nuoret eivät ole tunnistettavissa tekstistä. Tähän vaikuttaa myös se, että nuoria oli monista eri lastensuojelulaitoksista.

Pyrimme tekemään opinnäytetyöstämme mahdollisimman luotettavan kiinnittämällä huomiota erilaisiin tekijöihin. Opinnäytetyömme uskottavuuden pyrimme takaamaan sillä, että tutustuimme saamaamme aineistoon huolellisesti pinnallisten tulkintojen välttämiseksi ja tutkimuksen kannalta merkityksellisten ilmiöiden löytämiseksi. Olemme kirjoittaneet tutkimustuloksien yhteyteen lainauksia alkuperäisaineistosta. Tällöin lukijan on mahdollista arvioida, kuinka hyvin aineistosta nousseet tutkimustulokset sopivat alkuperäisaineistoon.

Kirjoitimme opinnäytetyömme teoriaosuuteen tutkimuksen viitekehyksen mahdollisimman tarkasti, ja käsitelimme siinä tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Lukija saa näin kokonaiskäsityksen aiheesta ja siihen liittyvistä asioista. Käyttämämme lähteet on valittu harkiten luotettavuus huomioonottaen. Lähdeluettelossa esitetään tutkimuksessa käytetyt lähteet aakkostettuina ja ohjeiden mukaan täsmällisesti kirjoitettuna. Tämä mahdollistaa lähteiden tarkistettavuuden.

Tutkimusmenetelmiin on kirjoitettu tutkimuksen kulku ja tutkimustuloksista on mahdollista nähdä, kuinka aineistoa on käsitelty suhteessa teoriaan, mikä myös korostaa tutkimuksen uskottavuutta. Haastatteluja tehdessämme nauhoitimme haastattelut, jotta pystyimme haastattelutilanteessa keskittymään itse haastatteluun. Tällä myös varmistimme sen, että kaikki nuorten kertomat asiat tallentuivat, eikä mitään jäänyt pois.

Tutkimuksessa saadun aineiston analysointi olisi ollut helpompaa, jos teemahaastattelun aihepiirit olisivat olleet suoraan arjen hallinnan mallin eri osa-alueista. Tämän takia aineistossa oli myös paljon asiaa, joka jäi pois tutkimustuloksista, koska se ei ollut oleellista arjen hallinnan mallin kannalta. Haastavaksi koimme analysoinnissa nuorten omista kokemuksista pitäytymisen ja liiallisten tulkintojen tekemisen välttämisen. Arjen hallinnassa tärkeintä on aina yksilön oma kokemus, vaikka se eroaisikin asiantuntijan näkemyksestä. Haasteena oli siis olla tekemättä johtopäätöksiä siitä, onko nuorten arjen hallinta hyvää vai huonoa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Olemme jaotelleet tutkimustulokset sosiaalipedagogisen arjen hallinnan mallin mukaisesti neljään eri osa-alueeseen: fyysinen koti, kodin ylläpito, kodin vuorovaikutus ja sisäinen koti. Fyysinen koti edustaa ympäristön hallintaa, kodin ylläpito rutiinien hallintaa, kodin vuorovaikutus suhteiden hallintaa ja sisäinen koti merkitysten hallintaa. Yhdessä nämä neljä eri osa-aluetta muodostavat kokonaiskuvan arjen hallinnasta.

6.1 Nuorten kokemus fyysisestä kodista

Tällä hetkellä nuoret asuvat lastensuojelulaitoksessa, joko osastolla tai itsenäistymisasunnossa. Lastensuojelulaitos ja sen ympäristö muodostavat nuoren fyysisen kodin. Jokaisella nuorella on oma tila eli oma huone. Nuoret ovat ottaneet oman tilansa toiminnallisesti haltuun sisustamalla ja järjestelemällä sen mieleisekseen. Nuoret ovat hahmottaneet fyysisen tilan myös laajemmassa merkityksessä tutustumalla ympäristöön. Nuoret viettävät aikaa kaupungilla, käyvät koulussa ja harrastuksissa lastensuojelulaitoksen ulkopuolella.

No joskus koulun jälkeen käyn niinku kaupungis, oon vähä aikaa kavereitten kans, tuun takas tai sit mä meen mun siskon luo.

Nuoret haluaisivat muuttaa lastensuojelulaitoksista mahdollisimman pian pois omaan asuntoon. Nuoret toivat esiin, että he pitäisivät omasta tilastaan paremmin huolta, jos se olisi heidän omansa. Nuoret eivät koe lastensuojelulaitosta tunnetasolla omaksi kodikseen eli he eivät ole ottaneet tilaa emotionaalisesti haltuun.

Silloin mua sit vähän inspaa ku täälläkään pätääkään kiinnosta onks mun huone sekainen vai ei ku tää on tämä paikka. Niinku silleen. Mut jos se on oma kämppä sä oot sie nimellä. Silloin se varmaan kiinnostaa enemmän.

Nuoret voivat kokea fyysiseksi kodikseen jonkin muunkin tilan kuin lastensuojelulaitoksen. Nuoret pitävät yhteyttä läheisiinsä vierailemalla heidän luonaan. Tämä mahdol-

listaa sen, että nuoret pitävät yhä tunnetasolla aikaisempaa asuinpaikkaa kotinaan. Tällöin lastensuojelulaitoksen tilojen emotionaalinen haltuunotto voi estyä.

Nuorten omalla motivaatiolla on merkitystä fyysisen tilan haltuunotossa. Jos nuori koee olevansa lastensuojelulaitoksessa vastoin omaa tahtoaan, voi nuorelta puuttua motivaatio fyysisen tilan haltuunottoon. Motivaation puutteeseen voi vaikuttaa myös se, että nuoren itsenäistyminen ja lastensuojelulaitoksesta poismuutto on lähellä.

*No sitä mä vaan odotan, et mä pääsen pois.
Tästä paikasta ei ainakaan oo mitään hyvää sanottavaa.*

6.2 Nuorten kokemus kodin ylläpidosta

Lastensuojelulaitoksen arkeen kuuluu nuorten perustarpeiden tyydyttäminen, joka tapahtuu arjen taitoja harjoittamalla. Nuoret tekevät lastensuojelulaitoksessa ruokaa omalla keittiövuorollaan, siivoavat oman huoneensa kerran viikossa, pesevät pyykkinsä itse sekä noudattavat nukkumaanmeno- ja kotiintuloaikoja. Nuoret saavat kuukausirahaa, jonka avulla he harjoittelevat rahankäytön hallintaa. Asiointia ja palveluiden hankkimista nuoret harjoittelevat soittamalla ajan itse lääkäriin ja parturiin, asioimalla työvoimatoimistossa ja Kansaneläkelaitoksessa sekä huolehtimalla omista vakuutusasioistaan. Näitä taitoja harjoittamalla nuoret saavat oppimiskokemuksia siitä, miten heidän arkinsa hallinta paranee.

Sitte on näit keittiövuoroja, et jokainen siivoo päivän kerrallaan keittiöt. Tiskaa astiat ja laittaa tavarat tosta pöydältä jääkaappiin ja leivät kaappiin tälle näin ja pistää tiskikoneen käyntiin ja luuttuu lattiat illalla ja nostaa tuolit pöyille. Mä yritän kerran viikos pestä pyykin, kerran viikos sit tota silloin, ku on siivouspäivä.

Nuorten motivaatio arjen taitojen harjoittamiseen voi olla sisäistä tai ulkoista motivaatiota. Nuorilla sisäinen motivaatio on kiinnostusta jotakin tiettyä arjen taitoa, kuten ruuanlaittoa kohtaan. Nuoret haluavat tehdä lastensuojelulaitoksessa ruokaa muulloinkin kuin keittiövuorollaan. Nuorilla ulkoista motivaatiota on viikkorahan saaminen vasta siivouksen jälkeen, negatiivisen palautteen välttäminen ja itsenäistymisohjelman etene-
misen estyminen.

Niin tota tosiaankin, niin viikonloppu on sit aikaa tehdä paremmin ruokaa, ja jos on kavereita niin tekee niille vaikka ruokaa.

Joo mä oon ihan samanlainen ku isäkin, että tykkään tehdä ruokaa.

Ennen kuin sai viikkorahan niin siivottiin lauantaina huoneet, tai sit tällen näin.

Nuoret ovat oppineet arjen taitoja ennen lastensuojelulaitokseen sijoittamista. Nuoret ovat tehneet aikaisemmin ruokaa, siivonneet oman huoneensa ja pesseet pyykkiä. Nuoret ovat harjoittaneet näitä taitoja perheensä kanssa tai koulussa kotitaloustunneilla.

Sit ihan pienestä, niin pienestä ku on vaan hellalle ylettänyt niin pienestä tehnyt ruokaa, että aina ihan pienenä, ku isä ja äiti oli töissä niin mää tein siä makkaraperunoita.

Nuorten harjoittamista arjen taidoista muodostuu päivä- viikko ja kuukausirutiineja. Vaikka nuoret ovat harjoittaneet yksittäisiä arjen taitoja ennen sijoitusta lastensuojelulaitokseen, kokevat he oppineensa arjen taitojen rutiininomaisen harjoittamisen lastensuojelulaitoksessa. Nuoret oppivat pitämään kiinni rutiineista säännöllisen päivärytmin, keittiövuorojen, siivouspäivien ja pyykkivuorojen avulla.

No mä oon vähän niinku oppinu just sillee pitää niinku kaikest kii et, et, et, en mä oikeen osaa selittää sitä, et yks tietty päivä just esimerkiksi viikos millon siivotaan.

Nuoret jäsentävät päivien ja viikkojen muodostumisen. Maanantaista perjantaihin nuoret noudattavat erilaista rutiinia kuin viikonloppuisin. Aamulla on herättävä syömään aamupalaa ja illalla on mentävä tarpeeksi aikaisin nukkumaan, jotta jaksaa herätä seuraavana aamuna. Viikonloppuisin lastensuojelulaitoksessa on vapaampaa. Silloin voi mennä nukkumaan myöhemmin, ja olla kaupungilla myöhempään eikä viikonloppuna tarvitse herätä yhtä aikaisin kuin arkipäivänä.

No sillai, että saa nukkua pidempään, et viikonloppusin ei tarte mennä kouluun ol- lenkaan.

Lähinnä sit vaan kattellaan telkkaria ja elokuvia ja semmosta.

Nuoret aikovat ylläpitää lastensuojelulaitoksessa sisäistämäänsä rutiineja, koska kokevat ne tärkeiksi. Rutiinien avulla nuoret hahmottavat ajankäyttöään ja suunnittelevat toimintaansa. Nuoret heräävät aamulla kouluun, ja koulun jälkeen he tulevat kotiin tekemään ruokaa ja läksyjä, jotta iltapäivälle jää vapaa-aikaa muuhun toimintaan. Illalla he menevät ajoissa nukkumaan, jotta heräävät aamulla ajoissa kouluun.

Siis tommoset rutiinit just, et kämppä täytyy pitää siistin ja kumminki niinku täytyy pitää noist viikkoaikatauluist kii.

6.3 Nuorten kokemus kodin vuorovaikutuksesta

Sisäinen vuorovaikutus tapahtuu nuorten fyysisessä kodissa, joka nuorilla on tällä hetkellä lastensuojelulaitos. Sisäistä vuorovaikutusta nuoret harjoittavat lastensuojelulaitoksen ohjaajien ja siellä asuvien muiden nuorten kanssa. Ulkoista vuorovaikutusta nuoret harjoittavat ottamalla kontakteja lastensuojelulaitoksen ulkopuolisiin ryhmiin ja tahoihin. Näitä ovat perhe, kaverit, koulu, harrastukset ja erilaiset palveluiden tuottajat. Vuorovaikutustaitoja harjoitetaan arjessa sekä arjen erilaisissa tilanteissa.

Nuoret keskusteleivat yhdessä ohjaajien kanssa lastensuojelulaitoksen säännöistä ja nuorta mietityttävistä asioista, kuten rahankäytön ongelmallisuudesta. Näitä asioita pohdimalla ja yhdessä sopimalla nuori harjoittaa omaa ongelmanratkaisukykyään. Nuoret keskusteleivat itsenäistymisestä sekä tulevaisuuden suunnitelmista ohjaajien, perheen ja kavereiden kanssa. Tämä vahvistaa nuoren päätöksentekokykyä omassa elämässään.

*Me ollaan käyty siis just jotain semmosia siis et niin ku koska se itsenäistyminen niin ku silleen alkaa... et mää kyl juttelen niistä sit aina ohjaajien kans.
Joo kyllä mä ihan oon, fundeerannu yksin ja äidin ja näitten kans.*

Nuoret ovat osana erilaisia ryhmiä harrastuksissa, koulussa ja lastensuojelulaitoksessa. Ryhmissä nuoret pääsevät harjoittelemaan yhdessä toimimista sekä ryhmän sääntöjä. Asioiminen itsenäisesti postissa, parturissa, lääkärissä, Kansaneläkelaitoksessa, työvoimatoimistossa, vakuutusyhtiössä ja kaupassa auttaa nuorta irtaantumaan sosiaalisesta riippuvuudesta ja lopulta nuori kykenee tekemään itsenäisesti omia tarpeitaan tyydyttäviä valintoja.

Verokortit ja kaikki nää mää töihin ja tänä aamusti soitin sinne työkkäriin ja kyl niin on tääl alust asti vaadittu olit sä minkä ikänen tahansa. Kyl sun pitää olla kypsä soittaa näit asioita ja niinku se on mun mielest ihan hyvin.

Nuoret haluaisivat keskustella enemmän ohjaajien kanssa esimerkiksi itsenäistymiseen ja rahan hallintaan liittyvistä asioista. Nuoret odottavat ohjaajien ottavan asioita käsitte-
lyyn heidän kanssaan eli ottavan vuorovaikutusvastuun. Nuorelta itseltään voi puuttua
kyky tai uskallus pyytää apua, ja ottaa asioita esille. Nuoret voivat myös kokea, että
apua on helpompi pyytää ihmisiltä, joihin heillä on jo vahva tunneside. Nuoret keskus-
televat asioista perheen ja kavereiden kanssa.

No on siit jonkin verran puhuttu, mut ei mun mielest niin kauheen paljoo silti.

6.4 Nuorten kokemus sisäisestä kodista

Nuorten menneisyys koostuu heidän historiastaan ja juuristaan. Nuoret on sijoitettu las-
tensuojelulaitokseen joko toisesta sijaishuoltopaikasta tai perheensä luota. Heidän his-
toriansa koostuu näihin paikkoihin liittyvistä ihmisistä ja tapahtumista. Nuori yhdistää
näihin paikkoihin, ihmisiin ja tapahtumiin tunnetiloja, joita kutsutaan juuriksi.

Nuorten tulevaisuus koostuu suunnitelmista ja haaveista. Nuoret ovat pohtineet tulevai-
suuteen liittyviä asioita. Nuoret ovat suunnitelleet tulevaisuuttaan etsimällä asuntoa ja
hankkimalla tavaroita uuteen asuntoon. Nuoret ovat säästäneet rahaa tulevaisuuden va-
ralle ja suunnittelevat iltatöiden hankkimista omaan asuntoon muuton jälkeen. Nuoret
suunnittelevat myös käyvänsä koulunsa loppuun.

*No kyllä mä nyt sillai, et mä oon ostellu kaikkii huonekaluu ja astioita ja tommosii,
et on sitte ku lähtee.*

Nuoret haaveilevat omaan asuntoon muuttamisesta ja sen tuomista vapauksista. He pi-
tävät tärkeänä sitä, että saavat itse päättää omaan arkeensa liittyvistä asioista ja sään-
nöistä. Tällaisia asioita ovat kotiintuloajat, nukkumaanmenoajat ja vapaa-ajan käyttö.

No ei mä aattelin kyl ihan mennä siihen aikaan ku mua huvittaa mennä nukkumaan.

Nuorten nykyhetkessä tapahtuvaan tulevaisuuden suunnitteluun vaikuttaa nuorten men-
neisyys. Nuoret suunnittelevat muuttavansa takaisin aikaisemmille kotipaikkakunnil-
leen, missä heillä on heille tärkeitä ihmisiä. Tällaisia ovat kaverit ja perhe, jotka muo-
dostavat ryhmiä, joihin nuori kokee kuuluvansa.

No siis mulla on niinku mun kummit on siel ja mun siskot ja kaverit.

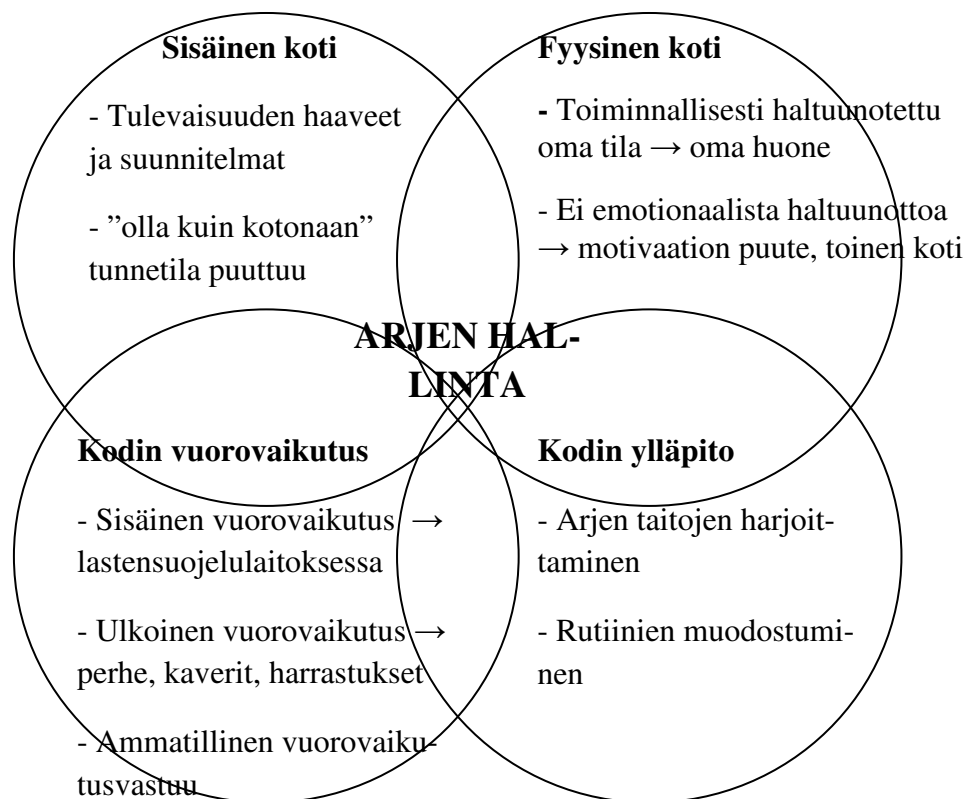
Nuoret haluavat muuttaa pois lastensuojelulaitoksesta heti, kun se on mahdollista. Voi siis olla, että nuorilla ei ole lastensuojelulaitoksessa ”olla kuin kotonaan” – tunnetilaa. Nuoret eivät myöskään nimittäneet lastensuojelulaitosta kodikseen.

Hyvä, että pääsee muuttaan.

Tämä ei oo periaattees mun tää talo, vaikka tää on kolme vuotta asunutkin, mut tää ei oo mun koti.

6.5 Nuorten kokemus arjen hallinnasta

Arjen hallinta muodostuu fyysisestä kodista, kodin ylläpidosta, kodin vuorovaikutuksesta ja sisäisestä kodista. Olemme koonneet tutkimustuloksista kunkin osa-alueen keskeiset huomioid arjen hallinnan malliin (Kuvio 3).

Kuvio 3. Tutkimustulokset arjen hallinnan mallissa

Nuoret ovat lähdössä lastensuojelulaitoksesta itsenäiseen elämään hyvällä ja luottavaisella mielellä. Nuorilla on tukiverkko, jonka puoleen he voivat kääntyä vaikeuksien tullen. Nuoret löysivät tukiverkostostaan henkilön kenelle voivat tällöin soittaa.

Ihan hyvällä, mä oon ihan tukevalla pohjalla taloudellisesti ni, mun mielest ainaki. Emmä nyt sit oikeen tiedä niinku mitä mutsi ja vaari tai niinku, jos jostain tulee pulaa ni äiti on ain niinku parin kilsan pääs ja tälleen näin.

Nuoret tiedostavat, että oman arjen hallinta ei tule olemaan helppoa. Nuoret kertovat tietävänsä, että yksin asuminen voi yllättää. Nuoret tunnistavat arjen hallinnan osa-alueita, joissa heille voi tulla ongelmia. Nuorilla on myös arjen taitoja, joita eivät vielä hallitse, kuten rahan hallinta. Nuoret siis tiedostavat omat kehitymisalueensa.

Mä tien et se lyö seinän vastaan niinku varmaan aika hyvin, vaiks siihen kuinka hyvin valmistautuu ja tälleen näin ja et niinku tietää. No varmaan noi raha-asiat siin vois tulla. Voi ol ettei ne riittäiskään tai sit et ois liikaa, en tiää.

Tärkeintä arjen hallinnassa on nuorten oma kokemus siitä. Nuoret ovat pohtineet omaa osaamistaan ja hallinnan tasoaan, tiedostavat omat osaamis- ja kehitymisalueensa ja ovat suunnitelleet omaa toimintaansa näiden pohjalta. Nuorilla siis on tunne, että he kykenevät hallitsemaan omaa arkeaan.

7 POHDINTA

Tutkimuskysymyksemme olivat: Mistä lastensuojelulaitoksessa asuvien nuorten arjen hallinta rakentuu? ja Mikä on nuorten oma kokemus arjen hallinnastaan? Haastatteluissa nuoret kuvailivat omaa arkeaan ja asioita, mistä se koostuu. Koska haastattelimme ainoastaan nuoria, ja kysyimme heidän omasta arjestaan, tulee tutkimustuloksissa hyvin esille nuorten omat kokemukset heidän arkensa hallinnasta. Yhdistimme esille tulleet asiat arjen hallinnan mallin eri osa-alueisiin, jonka avulla pystymme muodostamaan kokonais kuvan arjen hallinnasta.

Arjen hallinta koostuu monista pienistä asioista. Siihen kuuluu esimerkiksi ruuanlaittaminen ja ongelmanratkaisu. Asiat voivat siis olla täysin erilaisia ja silti kuulua saman käsitteen alle. Arjen hallinnan osa-alueet ovat tiukasti sidottuja toisiinsa. Esimerkiksi sisäinen koti ja fyysinen koti vaativat molemmat tunnesiteen muodostamista tilaan. Arjen hallintaa harjoitetaan monissa paikoissa, kuten lastensuojelulaitoksessa ja koulussa sekä monien ryhmien, kuten perheen ja ystävien, kanssa. Arjen hallintaa harjoitetaan siis kaikissa ympäristöissä, missä yksilö toimii.

Arjen hallintaa pystyy parantamaan ja kehittämään läpi elämän, ja sen juuret ovat lapsuudessa. Esimerkiksi arjen taitoja lapset oppivat jo vauvasta alkaen. Aluksi vanhempi tyydyttää vauvan perustarpeet, jonka jälkeen lapsen kasvaessa arjen taidot kehittyvät lapsen ikätason mukaan. Lopullinen tavoite on hallita arjen taidot itsenäisesti. Tätä tavoitetta työntekijä pystyy tukemaan sosiaalipedagogiseen työorientaatioon pohjautuvala itseapuun auttamisella. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä ei saa tehdä asioita nuoren puolesta tai kertoa valmiita vastauksia, vaan auttaa nuorta löytämään itse ratkaisut.

Tutkimustulokset antavat tietoa siitä, millaisten asioiden kanssa lastensuojelulaitoksessa tehdään töitä. Työntekijöiden tehtävänä on luoda nuorille turvallinen ympäristö, jossa he voivat harjoitella arjen hallintaa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että nuorilla itsellään on positiivinen kokemus omasta arjen hallinnastaan. Tämä osoittaa, että lastensuojelulaitoksen arki ja siinä tapahtuva toiminta vastaa nuorten tarpeisiin turvallisesta ympäristöstä ja elintilasta.

Arjen hallinnan mallissa on tärkeää, että nuori saa oppimiskokemuksia siitä, millainen toiminta on arjen hallinnan kannalta kehittävää tai vahingollista. Nuorella tulee olla mahdollisuus niin onnistua kuin epäonnistuaakin. Tämän avulla nuorelle konkretisoituu oman toiminnan seuraukset. Olisi tärkeää, että työntekijä huomioi ja mahdollistaa tämän työtä tehdessään.

Lastensuojelulaitoksen työntekijän tulisi olla peilin roolissa. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorella tulee olla mahdollisuus peilata omaa kokemustaan arjen hallinnasta työntekijän

arvioon ja tämän asettamiin odotuksiin ja tavoitteisiin. Tämän reflektoinnin avulla nuorella on mahdollisuus kehittää omaa toimintaansa.

Tutkimustuloksista huomaa millaisia asioita nuoret pohtivat ja pitivät tärkeänä. Toisaalta niistä näkee, mitä asioita tulisi vielä harjoitella ja mihin asioihin olisi hyvä keskittyä. Tiedostamalla eri arjen hallinnan osa-alueet ja niiden sisällöt työntekijöillä on mahdollisuus tukea nuorta saavuttamaan arjen hallinnan tunne. Työntekijöiden tunnistaessa mitkä osa-alueet vaativat vielä tukea kunkin yksilön kohdalla, pystyvät he suunnittelemaan toimintaa sen mukaisesti. Arjen hallinnan mallin avulla työstä tulee suunnitelmallisempaa ja tietoisempaa.

KOTA ry yhdistää arjen hallinnan mallin ja seikkailukasvatuksellisen toiminnan. Seikkailukasvatuksellisilla harjoituksilla opetetaan arjen hallinnan eri osa-alueita. Tämä toiminta tekee näkyväksi ja konkretisoi samoja ilmiöitä, joita arkielämässä tulee vastaan. Mielestämme arjen hallinnan opettamista tämän mallin mukaan voisi soveltaa myös lastensuojelulaitoksissa. Tällöin tulisi löytää erilaisia, lastensuojelulaitoksien tarpeita vastaavia keinoja opettaa arjen hallintaa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miten nuoret kokevat arjen hallinnan lastensuojelulaitoksesta muuton jälkeen ja millaisista asioista heidän arkensa koostuu silloin. Itsenäisessä elämässä ei ole enää lastensuojelulaitoksen tarjoamia puitteita ja rutiineja, kuten siivouspäiviä tai nukkumaanmenoajoja. Itsenäisesti asuessa kaikki tällaiset asiat ovat nuoresta itsestään kiinni. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi verrata nuoria, jotka asuvat lastensuojelulaitoksessa, sellaisiin, jotka asuvat ydinperheensä kanssa. Tällöin voisi keskittyä erityisesti siihen, onko heidän arjen hallintansa rakenne ja tunne erilaisia.

LÄHTEET

- Haverinen, L. 1996. Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena. Helsinki. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Heinilä, H. 2007. Kotitaloustaidon ulottuvuuksia: analyysi kotitaloustaidosta eksistentiaalistis-hermeneuttisen fenomenologian valossa. Väitöskirja. Helsinki. Helsingin yliopisto.
- Heinilä, H. 2008. Pori, Henkilökohtainen tiedonanto 12.11.2008.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hämäläinen, J. 2003. Arkilähtöinen sosiaalipedagogiikka. Teoksessa: Sosiaalipedagoginen aikakauskirja Vuosikirja 2003. Pori. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio. Kuopion yliopisto.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo. WSOY.
- Kauppila, R. 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä. PS-Kustannus.
- Kauppinen, P. & Pöysti, M. 2005. ”Pitää ittes hengis ja osaa maksaa laskut”: lastensuojelulaitosnuorten itsenäistymisen tukeminen. Opinnäytetyö. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Kivelä, V. & Lempinen, J. 2009. Arki hallintaan Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku. KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.
- Koskinen-Ollonqvist, P. & Rouvinen-Wilenius, P. 2009. Terveiden edistäminen ja hyvinvointivajeet. Promo: Terveiden edistämisen lehti 57 (2), 32-35.
- KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry:n sivut [verkkodokumentti]. [Viitattu 11.11.2009]. Saatavissa: <http://www.kota.fi/index.php?cat=1&lang=fi>
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaalialalla. Helsinki. WSOY.
- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineista: helppo ja hyvä arki. Helsinki. Gummerus.
- Määttänen, V. 2009. Itsenäistyvien nuorten käsityksiä tuen tarpeesta sijaishuollossa. Opinnäytetyö. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Nousiainen, L. & Piekkari, U. 2007. Osallistuva oppilas – Yhteisöllinen koulu. Koulun kehittämisen kansio [verkkodokumentti]. Valtioneuvosto: Opetusministeriö. [Viitattu 23.11.2009]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/OPM_koulun_kehittamisen_kansio_2606.pdf?lang=fi

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. Helsinki. Edita.

Teemahaastattelun aihepiirit

1. Kuvaile arkeasi

Mitä kuuluu arkipäivääsi? Viikkoon? Konkreettisia asioita.

2. Arjen taidot lastensuojelulaitoksessa

Millaisia arjen taitoja olet oppinut lastensuojelulaitoksessa?

Onko niitä opetettu erikseen?

Onko jotain, mitä et halua tehdä samalla tavoin itsenäistyttyäsi?

Onko jotain, mistä aioit ottaa mallia?

Miten voisit valmistella muuttoa?

Oletko jo valmistellut sitä?

Millaisia taitoja haluaisit vielä oppia ennen itsenäistymistäsi?

Oletko mielestäsi saanut tarpeeksi tukea itsenäistymiseen / arjen taitojen oppimiseen?

3. Tulevaisuuden arki.

Mitä kuuluu arkipäivääsi? Viikkoon? Konkreettisia asioita.

Miten olet ajatellut hoitaa tulevaisuudessa seuraavat osa-alueet

1. asuminen ja asunto
2. ruoka
3. vaatehuolto
4. raha-asiat
5. työ/koulutus
6. virastoissa asioiminen, muut ns. viralliset asiat
7. siivous
8. oma hygienia
9. talon järjestys säännöt/säännöt yleensä
10. vapaa-aika ja harrastukset
11. sosiaaliset suhteet, tukiverkosto

Eroaako nykyhetkestä?

Osaatko/tiedätkö jo?

Millaisia tunteita itsenäistyminen herättää?

PORIN KAUPUNKI

Perusturvakeskus

Lastensuojelun päällikkö

Tutkimuslupa

Päätöspöytäkirja

§ 47/2009

Päätöspvm

23.3.2009

ASIA: MÄKINEN ANNIINA JA TEELMÄKI SINI, TUTKIMUSLUPA

ESITYS: Tutkimuslupa-anomus "Lastensuojelulaitoksista itsenäistyvien nuorten arjen hallinnan kokemusten selvittämisestä sekä näkyväksi tekemisestä lastensuojelulaitosten työntekijöille". Opinnäytetyö on osa yliopettaja Pasi Kumpulaisen Lastensuojelulaitosten työ ja verkostot -projektia. Tarkoituksena on haastatella lastensuojelulaitoksissa asuvia nuoria heidän kokemuksistaan arjen hallintaan liittyen sekä pohtia haastatteluiden tuloksia yhdessä lastensuojelulaitosten työntekijöiden kanssa.

PÄÄTÖS: Hyväksyn tutkimuslupan anomuksen mukaisesti.

Edellytän kuitenkin, että tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys ei ole tutkimuksesta tunnistettavissa ja, että tutkimusaineiston käsittelyssä noudatetaan muutenkin salassapitosäädöksiä.

ALLEKIRJOITUS:

Leila Linnainmaa

Vs. lastensuojelun päällikkö

TIEDOKSI:

Mäkinen Anniina

Teelmäki Sini

LIITE:

Oikaisuvaatimusohje